

משנה כלים ה י

זרעים · מועד · נשים · נזיקין · קדשים · טהרות

[עריכה]

<< | משנה · סדר טהרות · מסכת כלים · פרק ה · משנה י | >>

חתכו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא, רבי אליעזר מטהר, וחכמים מטמאין.

זה תנורו של עכנאי.

יורות הערביין שהוא חופר בארץ וטח בטיט, אם יכול הטיט לעמוד בפני עצמו, טמא.

ואם לאו, טהור.

וזה תנורו של בן דינאי.

[עריכה]

משנה מנוקדת

חתכו חֲלִיּוֹת וְנָתַן חוֹל בֵּין חֲלִיָּא לְחֲלִיָּא,

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְטַהֵר,

וְחַכְמִים מְטַמְּאִין.

זֶה תַּנּוּרוֹ שֶׁל עֶכְנָאִי.

יּוֹרוֹת הָעֶרְבִיִּין שֶׁהוּא חוֹפֵר בָּאָרֶץ וְטַח בְּטִיט,

אִם יָכוֹל הַטִּיט לַעֲמוֹד בְּפָנָי עֲצֻמוֹ,

טָמֵא;

וְאִם לֹא, טָהוֹר.

וְזֶה תַּנּוּרוֹ שֶׁל בֶּן דִּינָאִי:

[עריכה]

נוסח הרמב"ם

חתכו חוליות, ונתן חול בין חוליה לחוליה -

רבי אליעזר - מטהר,

וחכמים - מטמאין.

זה תנורו של עכנאי.

יורות הערביים, שהוא חופר בארץ, וטח בטיט -

אם יכול הטיט לעמוד בפני עצמו - טמא,

ואם לאו - טהור.

זה תנורו של בן דינאי.

[עריכה]

פירוש הרמב"ם

נתן חול בין חוליא לחוליא - שיעשה חוליא, ואחר כך שם חול סביב, והרכיב חוליא שניה על זה החול, ולא סר לעשות זה עד שהשלים תמונת התנור וגבהו, עוד טח אותו בטיט מחוץ עד שהשלימו.

אמר רבי אליעזר, שהחול מבדיל בין החוליות והוא כשנשבר ונחלק לעולם, ולזה הוא טהור. וחכמים ואמרים, שהטיט הנוגע בכל החוליות מחוץ כבר חיברו, ושם אותו תנור שלם.

ונפל בין רבי אליעזר וחכמים מחלוקת רב ועצום וראיות רבות, עד ששרף בזה היום רבן גמליאל ובית דינו כל טהרות שטיהר רבי אליעזר וברכוהו, ולזה נקרא **תנור של עכנאי** מיוחס אל עכנא והוא תנין גדול, ואמרו "שהקיפוהו תשובות כעכנא".

וכן נפלו דברים רבים **ביורות הערביים**, והוא החפירה אשר יחפרו בקרקע לאפות בו. והיו אחר זה חבורות והסכימו על הדין שנזכר בכאן, ולזה תקרא זאת התמונה **תנורו של בן דינאי**, מיוחס אל דין.

ואין הלכה כרבי אליעזר:

[עריכה]

פירוש רבינו שמשון

חתכו חוליות. לרחבו פחות מארבעה טפחים כי ההיא דלעיל ונתן חול בין חוליא לחוליא (רבי אליעזר מטהר וחכמים מטמאים) ואח"כ עשה לו טפילה מלמעלה ולא הרחיק את הטפילה אלא מרחו בטיט כשאר תנורים. ומטהר רבי אליעזר משום דדמי ליה לההיא דלעיל שהרחיק את הטפילה ונתן חול בינתים דכאן אע"פ שהטפילה מדובק כיון דיש חול בין הסדקים כשבור דמי. ורבנן מטמאים מפני שהטפילה עושה את כולו אחד אע"פ שיש חול בין חוליא לחוליא וטמא לכשיסיקנו לאפות בו סופגנים כדתנן לעיל:

עכנאי. בשילהי הזהב (דף נט:): אמרינן מאי עכנאי שהקיפוהו דברים כעכנא זו וטמאוהו. עכנאי זה נחש שדרכו להעשות כעגולה להכניס זנבו לתוך פיו:

יורות הערביים. של אותו מקום ולאפות פת עשויות כדקתני סיפא וזהו תנורו של בית דיניי והאי דקרי ליה הכא תנור ובפרק כל המנחות באות מצה (דף סג.) תנן הרי עלי בתנור לא יביא מאפה כופח מאפה רעפים מאפה יורות הערביין ותנא נמי בגמ' (שם) מאפה תנור ולא מאפה יורות הערביין משום דעיקר שמיהו יורות:

שהוא חופר בארץ. פירושי קמפרש כיצד היו אותן יורות עשויות:

בית דיניי. שהיה רגיל לעשות תנור כעין ערביים:

[עריכה]

פירוש רבי עובדיה מברטנורא

חתכו חוליות - שחתכו לתנור ברחבו לחוליות ^ה, והניח חוליא על גבי חוליא:

ונתן חול בין חוליא לחוליא - וטח אותו בטיט ועשה לו טפילה כדרך שעושין לתנורים ^ט:

ר' אליעזר מטהר - דכיון דיש חול בין הסדקים, כשבור דמי:

וחכמים מטמאין - שהטפילה עושה את כולו אחד ומחברת את הסדקים, ואע"פ שיש חול בין חוליא לחוליא:

וזהו תנורו של עכנאי - לכך נקרא תנורו של עכנאי, שהקיפוהו הלכות כעכנא זו וטמאוהו. עכנא, נחש שדרכו לעשות כעגולה להכניס זנבו לתוך פיו, כך הקיפו בתשובה וראיות ר' אליעזר וחכמים זה את זה, על תנור זה. ולבסוף מפני שהיה ר' אליעזר יחיד כנגד רבים, נפסקה ההלכה כרבים דלא כר' אליעזר. והביאו כל טהרות שטיהר ר' אליעזר ושרפום באש ונמנו וברכוהו, מפני שהיה מחזיק במחלוקת כנגד רבים:

יורות הערביין - לאפות פת הן עשוין. כדמפרש ואזיל:

של בן דינאי - רבותי פירשו שם אדם שהיה עושה תנורים הללו. ואני שמעתי על שם שדנו בו דינים הרבה²:

פירוש תוספות יום טוב

חתכו חוליות. פי' הר"ב שחתכו לתנור ברחבו לחוליות. פחות מארבעה טפחים. הר"ש:

ונתן חול בין חוליא. פי' הר"ב וטח כו'. כדרך שעושין לתנורים. ולא הרחיק את הטפילה. הר"ש:

עכנאי. פי' הר"ב נחש כו' בפ"ד דב"מ דף נט. בגמ' מאי עכנאי שהקיפוהו דברים כעכנא זו כו'. וכתבו התוס' יש דגרס חכנאי. וכן בירושלמי. וחכן זה נחש. ושמא בעל התנור שהיה עושה שמו כן. ע"כ. כלומר דלעולם עכן זה נחש. והא דגרס חכנאי שמא לפי שכן היה שמו של בעל התנור. וכן מצינו ר' חנינא בן חכנאי במ"ד פ"ג דאבות. ועוד חנינא בן חכנאי במ"ח פ"ד דכלאים. אך בערוך כתב שתי הגירסאות. עכנאי וחכנאי. והביא פסיקתא דכי תשא באריסה של חכנאי. פי' ארס של נחש. ולפיכך יש לפרש דושמא בעל התנור כו'. כלומר שמא גם כן בעל התנור כו'. ובנוסחת מהר"מ חכנאי:

יורות הערביין. פי' הר"ב לאפות פת הן עשויין. ועיין בפ"ח מ"ט:

הערביין. של אותו מקום. הר"ש:

וזה תנורו של בן דינאי. והאי דקרי ליה הכא תנור. ובפ' כל המנחות באות מצה [בסופן] תנן הרי עלי כו' מאפה יורות ערביין. משום דעיקר שמיהו יורות. הר"ש:

של בן דינאי. כתב הר"ב רבותי פירשו שם אדם. וכן מצינו אלעזר בן דינאי במ"ט פרק בתרא דסוטה. ומ"ש הר"ב שהיה עושה תנורים הללו. לשון הר"ש שהיה רגיל לעשות תנור כעין הערביים. ע"כ. ומ"ש הר"ב ואני שמעתי על שם שדנו בו דינים הרבה. לשון הרמב"ם [והודו] אחר זה [כאחד] והסכימו על הדין שנזכר בכאן. לזה תקרא זאת התמונה תנורן של בן דינאי. מיוחס אל דין:

פירוש עיקר תוספות יום טוב

(יה) (על הברטנורא) **פחות** מארבעה טפחים. הר"ש:

(יט) (על הברטנורא) **ולא** הרחיק את הטפילה. הר"ש:

(כ) (על הברטנורא) **והסכימו** על הדין שנזכר בכאן. לזה יקרא זאת התמונה תנורו של בן דינאי, מיוחס אל דין. הר"מ:

מלאכת שלמה (שלמה עדני)

חתכו חוליות: במציעא פ' הזהב פי' רש"י ז"ל פי' אחר בכולה מתני' ודוחק הוא:

בפי' ר"ע ז"ל. צריך להיות שהקיפוהו הלכות תשובות כעכנא זו וכו':

עוד שם בפירושו ז"ל ושרפום באש לפניו וברכוהו וכו':

אם יכול הטיח לעמוד: כך צ"ל:

בסוף פי' ר"ע זל. ואני שמעתי על שם שדנו בו דינים הרבה. אמר המלקט והסכימו על הדין כפי מה שנזכר במשנתנו וזהו פי' הרמב"ם ז"ל. וז"ל הרא"ש ז"ל וי"א שגם על תנור זה נחלקו. ועמדו על הדין והודה ע"כ. וכתב ה"ר יהוסף ז"ל מצאתי כתוב שהוא אליעזר בן דינאי שנזכר בסוף מסכת סוטה ע"כ:

תפארת ישראל

יבין.

חתכו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא: וטח טיט על סדקיו והוסק לסופגנין:

ר' אליעזר מטהר: ואע"ג דלעיל אמרין. דרך בהרחיק ממנו הטפילה. אז התנור החתוך נשאר בטהרתו. הא בהדיק הטיפול להתנור ממעל להחתוכין. אע"ג שתחת הטיפול יש ריוח אויר בין החתוכין. אפ"ה אמרין גבה דמק"ט. מכ"ש דהול"ל הכא בשסתם האויר שבין החתוכין בחול. וטח טיט על הסדקין דהול"ל שהתנור יקבל טומאה. וק' לר"א דמטהרו. י"ל דס"ל דדוקא כשאין מפסיק דבר אחר בין החתוכין. אם טח טיט ע"ג החתוכין כמחוברין דמי. משום דלבסוף אפשר שיודבקו החלקים יחד. משא"כ הכא מדמפסיק חול בין החתוכין. א"א בשום אופן שיודבקו החלקים יחד. וה"ה בחתך התנור לארכו והניח חול בין החתוכין דמטהר ר"א מדיש הפסק אלא דאין עושין כך. דמדאין מקום מנוח להחול הוא נופל למטה ואין כאן הפסק. מיהו כ"ש בעשה שאר הפסק בין החתוכין. כגון שהניח ביניהן דפין דקין דמטהר ר"א. אלא נקט חול לרבותא דר"א. דאע"ג דהחול קרטיין קרטיין. וגם שהוא מין עפר כתנור. אפ"ה ס"ל לר"א דהול"ל הפסק:

זה תנורו של עכנאי: הוא שם אדם שעשה תנורים כאלו כדי שיהיו טהורין אליבא דר"א. והא דנזכר שמו במשנתינו. היינו משום דהקיפו לדון זה בפלפולים של הלכות כעכנא זו שמונחת כטבעת בעגול. והחליטו לטמאו:

יורות הערביין: שהערביים שוכני מדבר חופרין גומא בארץ. וטחין כותליה בטיט. ומסיקין אח"כ הגומא ומדביקין בצק בכותליה ואופין פת:

שהוא חופר בארץ וטח בטיט אם יכול הטיח לעמוד בפני עצמו טמא: פשוט דמיירי לאחר שהוסק לאפות בו סופגנין:

וזה תנורו של בן דינאי: גם זה שם אדם. וגם הוא נזכר שמו במשנה זו. משום שגם בו דנו הרבה אם יחשב תנור לק"ט. דדלמא רק תנור ממש שמחובר רק בשוליו בארץ. אע"ג שמחובר בארץ מק"ט. אבל זה שמעולם לא הי' עליו שם תנור מעולם. רק בטח בטיט על כותלי הבור. דאף שנדונו כתנור. הרי כל שוליו וכותליו מחוברים בארץ. אפשר לומר דבטל אגב סדנא דארעא שאינו מק"ט. ואעפ"כ החליטו אח"כ דמשהוסק דינו כשאר תנור ומק"ט. ואפשר שהוא הגזלן שנזכר בסוף סוטה דמדהתגורר תמיד במדבר הוצרך לתנור כזה:

[עריכה]

בועז

פירושים נוספים

- כתבי יד סרוקים של המשנה ב"אוצר כתבי יד תלמודיים" של הספרייה הלאומית
- דפים מכל רחבי ויקיטקסט שמקשרים למשנה זו
- מהדורת ויקיטקסט המבוארת